

Критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності

Д. В. Бермудес

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Навчально-науковий інститут фізичної культури, м. Суми, Україна

Corresponding author. E-mail: bermudes11051977@gmail.com

Paper received 18.10.17; Accepted for publication 23.10.17.

Анотація. В статті визначено критерії і показники структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. Відповідно до кожного компонента структури готовності майбутніх учителів фізичної культури до означеного виду діяльності сформульовано критерії, визначено рівні: високий, достатній і низький. Охарактеризовано відповідні рівням показники.

Ключові слова: структурні компоненти, критерії, показники, вчитель фізичної культури, реалізація варіативних модулів, професійна діяльність.

Вступ. На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії та практики актуального характеру набувають питання підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Одним із важливих завдань якісної освіти вчителя фізичної культури є формування його готовності до реалізації варіативних модулів з елементами хореографії навчальної програми з фізичної культури для учнів 1 – 4, 5 – 11 класів у процесі професійної діяльності. Це зумовлено, насамперед, існуванням досить чіткої залежності між станом учнівського здоров'я, можливістю фізичного вдосконалення школярів, їх різнобічною фізичною підготовкою та рівнем готовності вчителів фізичної культури до реалізації нових змісту, форм і методів фізичного виховання в умовах сучасної школи. Ця залежність детермінована якістю професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, що є значущим фактором запобігання негативних впливів педагогічного процесу.

Разом із тим у науковій літературі не розкрито критерії та показники, за якими можна судити про ефективність формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів з елементами хореографії у процесі професійної діяльності.

Короткий огляд публікацій за темою. Прогрес у дослідженні проблеми готовності майбутніх учителів до їх професійної діяльності спостерігається з кінця 50-х років минулого сторіччя [3, с. 10]. Цей період характеризується розробкою науковцями змісту поняття та структури готовності вчителя до педагогічної діяльності.

Як свідчить аналіз наукової літератури, ученими пропонуються різні підходи щодо структурних компонентів професійної готовності вчителя. У роботах Н. Кузьміної, Л. Кулікової, Р. Санжаєвої, В. Сластьоніна, О. Щербакова та інших, структура професійної готовності учителя відрізняється своїми компонентами [13, с. 9; 10, с. 113 – 114; 11, с. 226; 8, с. 17].

Зазначимо, що в контексті нашого дослідження особлива увага приділялась опрацюванню наукових робіт, присвячених визначенню структури професійної готовності саме вчителів фізичної культури.

На підставі робіт вчених [5; 2; 1, с. 120 – 122; 6], які досліджували різні сторони професійної готовності вчителя фізичної культури ми зробили висновок, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності, буде успішною, якщо ця модель матиме такі структурні компоненти: *мотиваційний, теоретичний, дієвий і проєктувальний.*

У психолого-педагогічних дослідженнях для кількісної оцінки сформованості структурних компонентів професійної готовності вчителя обґрунтовується доцільність використання різних критеріїв. У довідковій та спеціальній літературі «критерій» (від грец. *kriterion* – засіб для судження) – ознака, на підставі якої здійснюється визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки [12, с. 41 – 48; 4, с. 99; 9, с. 149]. Визначення критеріїв – одне із складних завдань педагогічної науки, тому що питання критеріїв пов'язані із заходами підвищення ефективності професійної діяльності. Використання критеріального апарату є ефективним за конкретизації його змісту за допомогою відповідних показників. Отже, поняття «критерій» напряму пов'язане з поняттям «показник». У великому тлумачному словнику української мови показник трактується як свідчення, доказ, ознака чого-небудь [1]. Тому, необхідно і важливішою передумовою визначення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів з елементами хореографії у процесі професійної діяльності є обґрунтування відповідних критеріїв і показників визначених нами структурних компонентів.

Мета статті полягає у визначенні критеріїв і показників структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності.

Результати та їх обговорення. Аналізом наукової літератури з'ясовано, що в дослідженнях учених структура готовності вчителя до професійної діяльності відрізняється своїми компонентами, залежно від певного напрямку роботи. Отже, спробуємо визначити критерії і показники, визначеної нами структури готовності майбутніх вчителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності.

Мотиваційний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури свідчить про сформованість позитивної мотивації до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності. Мотиваційний компонент містить такі критерії:

- позитивна мотивація до майбутньої професійної діяльності;
- наявність потреби в переведенні теоретичних знань на рівень практичних умінь;
- наявність потреби у науковому розумінні різноманітних аспектів особистісної орієнтації освіти; на осмисленні власного досвіду, ступеня ефективності навчальної діяльності;

- наявність потреби у створенні і застосуванні нових знань у власній практичній діяльності; підвищення педагогічної майстерності, подолання професійних труднощів;

- установка на цілеспрямоване навчання учнів фізичним вправам і хореографічним елементам, яка ґрунтується на гуманному ставленні до дитини;

- співпадання особистісної мотивації із соціально значимою;

- наявність потреби до реалізації власного професійного потенціалу;

- прагнення до творчого пошуку раціональних методів, засобів і прийомів навчання, виховання і розвитку учнів при реалізації засобів варіативних модулів діючої програми з фізичної культури «Фізична культура. 1 – 4 класи», «Фізична культура. 5 – 11 класи» у професійній діяльності.

- уміння аналізувати власну педагогічну діяльність, якість педагогічної техніки, що застосовується у фізичному вихованні учнів, об'єктивно помічати свої помилки в теоретичній і практичній підготовці щодо реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності.

Теоретичний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури свідчить про сформованість професійно-педагогічних знань для реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності.

Теоретичний компонент містить такі критерії:

- наявність професійно-педагогічних знань (педагогічні здібності, педагогічні вміння);

- наявність теоретичних і методичних знань, спеціальних знань, умінь і навичок;

- здатність самостійно працювати з науковою, довідковою, методичною літературою, аналізувати її;

- знання методик проведення уроків фізичної культури із використанням сучасних технічних засобів, інвентарю та обладнання;

- наявність знань традиційних та сучасних засобів фізичного виховання, оздоровчих технологій, педагогічних інновацій фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів;

- знання, необхідні для здійснення керівництва фізичним розвитком школярів у процесі формування в них основних рухових умінь і навичок;

- знання про оптимальне дозування фізичного навантаження при реалізації засобів варіативних модулів в процесі професійної діяльності.

Дієвий компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності передбачає практичне володіння професійними вміннями і навичками, необхідними для здійснення пояснення і показу хореографічних рухів.

Дієвий компонент містить такі критерії:

- володіння методичними вміннями і навичками реалізації варіативних модулів з елементами хореографії;

- володіння руховими вміннями та навичками необхідними для демонстрації хореографічно-виконавської культури.

Проектувальний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності передбачає сформованість знань щодо діагностики і планування змісту навчання, варіативність у виборі форм і методів навчання, що стимулюють учнів до активного і осмисленого виконання засобів варіативних модулів діючої

програми з фізичної культури «Фізична культура. 1 – 4 класи», «Фізична культура. 5 – 11 класи».

Проектувальний компонент містить такі критерії:

- уміння чітко визначати мету, завдання, способи організації учнів під час різноманітних форм фізичного виховання;

- уміння співвідносити різні форми фізичного виховання протягом року, місяця, тижня, дня;

- уміння складати раціональне перспективне і оперативне планування навчально-виховного процесу з фізичного виховання в школі;

- уміння складати план-конспект з різних видів уроків фізичної культури (за варіативними модулями) та інших форм з фізичного виховання учнів;

- уміння добирати методи і засоби фізичного виховання до різних форм занять з фізичного виховання, враховуючи їх місце в режимі дня, визначені завдання та умови проведення;

- уміння розробити власний план чи програму вдосконалення професійних умінь, необхідних для якісної реалізації варіативних модулів з елементами хореографії діючої програми з фізичної культури «Фізична культура. 1 – 4 класи», «Фізична культура. 5 – 11 класи» в процесі професійної діяльності.

На підставі сформульованих критеріїв, відповідно компонентам структури готовності майбутніх вчителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності, нами визначені показники.

Показники є складниками критеріїв за якими можна визначити наявність і рівень сформованості певної якості і дозволяє охарактеризувати наявність сформованого.

На основі аналізу констатувального етапу дослідження та відповідно до критеріїв готовності нами схарактеризовано рівні готовності майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності: *високий, достатній та низький*.

Таким чином, стандартизовані характеристики визначені рівнів сформованості готовності майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності визначаються такими показниками:

Високий рівень характеризується:

- свідомою і яскраво вираженою установкою на реалізацію варіативних модулів з елементами хореографії в процесі професійної діяльності;

- сформованістю глибоких усвідомлених наукових знань психолого-педагогічних і анатомо-фізіологічних особливостей учнів, знанням теоретичних, методичних основ фізичного виховання, володінням педагогічними здібностями і педагогічними вміннями;

- правильним поясненням і показом фізичних вправ і хореографічних елементів варіативних модулів з використанням музичного супроводу, високим рівнем розвитку фізичних якостей, високим рівнем демонстрації хореографічно-виконавської культури, креативністю при розв'язанні педагогічних задач, оптимізацією і індивідуалізацією педагогічного контролю за фізичним навантаженням, домінуванням демократичного стилю спілкування з дітьми;

- обґрунтованим, на науковій основі, складанням документів планування і добором методів і засобів фізичного виховання до різних форм занять;

- удосконаленням професійних умінь, необхідних для

якісної реалізації варіативних модулів з елементами хореографії.

Достатній рівень характеризується:

– позитивною мотивацією, бажанням спілкуватися з учнями, гуманним ставленням до дитини;

– знанням психолого-педагогічних і анатомо-фізіологічних особливостей учнів, знанням теоретичних, методичних основ фізичного виховання, володінням педагогічними здібностями і педагогічними вміннями;

– перевагою в застосуванні традиційних засобів фізичного виховання, обмеженістю знань щодо педагогічних інновацій у фізкультурно-оздоровчій діяльності учнів та оптимального дозування фізичного навантаження при реалізації засобів варіативних модулів у процесі професійної діяльності;

– достатнім рівнем розвитку фізичних якостей для показу рухів, володінням руховими вміннями та навичками виконання фізичних вправ варіативних модулів, володінням демонстрацією хореографічно-виконавської культури, але обмеженість у використанні музичного супроводу;

– методично впевненим розв'язанням педагогічних задач, володінням технікою страхування, оптимізацією і індивідуалізацією педагогічного контролю за фізичним навантаженням;

– частковим проявом творчості;

– володінням способами організації школярів під час різноманітних форм фізичного виховання;

– складанням документів планування на рівні констатації і опису, утруднення у раціональному доборі методів і засобів фізичного виховання до різних форм занять;

– удосконаленням професійних умінь, необхідних для якісної реалізації варіативних модулів з елементами хореографії.

Низький рівень характеризується:

– відсутністю професійно значущих мотивів, не бажанням спілкуватися з учнями, відсутністю творчості, відсутністю самоаналізу і самоконтролю;

– емпіричними знаннями психолого-педагогічних і анатомо-фізіологічних особливостей учнів, теоретичних і методичних основ фізичного виховання;

– поверхневим володінням педагогічними здібностями

ми і педагогічними вміннями;

– відтворенням лише традиційних засобів фізичного виховання;

– відсутністю знань про оптимальне дозування фізичного навантаження і доцільності добору фізичних вправ при реалізації варіативних модулів відповідно віковим і індивідуальним особливостям учнів;

– невпевненістю пояснень, обмеженістю володіння руховими вміннями та навичками виконання фізичних вправ варіативних модулів з елементами хореографії через недостатній розвиток фізичних якостей та низький рівень демонстрації хореографічно-виконавської культури, ситуативним розв'язанням педагогічних задач;

– ліберальним стилем спілкування з учнями;

– невмінням добирати методи і засоби фізичного виховання, способи організації учнів під час різноманітних форм фізичного виховання (робота ведеться за зразком без урахування мети і завдань навчання) відповідно меті і завданням змісту навчання, складанням документів планування на рівні опису.

Висновки. На підставі робіт вчених, які досліджували різні сторони професійної готовності вчителя фізичної культури ми зробили висновок, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності, буде успішною, якщо ця модель матиме такі структурні компоненти: мотиваційний, теоретичний, дієвий і проєктувальний. Відповідно до кожного компонента структури готовності майбутніх учителів фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності ми сформулювали критерії. Охарактеризовані критерії дозволили виділити три рівні і відповідні їм показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності: високий, достатній і низький.

Перспективами подальших наукових розвідок може бути експериментальна перевірка ефективності формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко О. Структура готовності вчителя фізичного виховання до інноваційної навчальної діяльності / О. Антоненко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2006. – №2. – С.120 – 122.
2. Батищева М. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу з дівчатами-старшокласницями: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Марина Робертівна Батищева / Луганський Нац. уні-т ім. Тараса Шевченка – Луганськ. 2009 - 22 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. –К.; Ірпіль : ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.
4. Іваній І. В. Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту : навч.- метод. Посібник / І. В. Іваній. – Суми : Університетська книга, 2014. 128 с.
5. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Марина Володимирівна Карченкова / Нац. пед. ун-т ім. Драгоманова – К. 2006 – 19 с.
6. Котова О. В. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання у старшій школі: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» /Олена Володимирівна Котова / Луганський Нац. уні-т ім. Тараса Шевченка – Луганськ. 2011- 20 с.
7. Кравчук Т. М. Педагогічна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання у вищих педагогічних закладах України (20 – 80 рр. ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Тетяна Миколаївна Кравчук. – Харків., 2004. – 20 с.
8. Педагогічна майстерність : Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 2-е вид., допов. і переробл. К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
9. Професійна освіта : Словник : Навч. посібник / Уклад. С. Г. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища школа, 2000. – 163 с.
10. Санжаєва Р. Д. Психологическая подготовка студентов к педагогической деятельности / Р. Д. Санжаева // Личность в системе деятельности : тез. докладов Региональной науч.-практ. конф. – Новосибирск : НГПУ, 1993. – С. 113–114.
11. Слестенін В. А. Педагогіка професійного формування

ния : учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / под ред. В. А. Сластѣнина. – М. : Академия, 2004. – 368 с.

12. Фотинюк В. Г. Критерії, показники та рівні сформованості професійно-прикладної фізичної підготовки інженерів-механіків авіаційної галузі / В. Г. Фотинюк // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2012. – №2. – С. 41 – 48.
 13. Хозяинов Г. И. Акмеология физической культуры и спорта / Г. И. Хозяинов, Н. В. Кузьмина, Л. Е. Варфоломеева. – 2-е изд. стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 208 с.
- REFERENCES**
1. Antonenko, O. (2006) Struktura hotovnosti vchytelia fizychnoho vykhovannia do innovatsiinoi navchalnoi diialnosti [Structure of physical training teachers readiness for innovation teaching activity]. Sportyvnyi visnyk Prydniprovia, No. 3, p.120 – 122. (In Ukrainian).
 2. Batyshcheva, M. R. (2009). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do provedennia ozdorovchoi himnastyky ta fitnesu z divchamystarshoklasnytsiamy [Training of future teachers of physical education for implementation recreative gymnastics and fitness with senior high school students]. Abstract of the PhD. Diss. (ped. sci). Luhansk Taras Shevchenko National University, Luhansk, p. 22.
 3. Busel, V. T. (2005) Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Big Ukrainian explanatory dictionary] Kyiv: Perun, p. 1728.
 4. Ivani, I. V. (2014) Fizychna kultura osobystosti fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu [Personality physical training of expert in physical education and sport] Sumy : Universytetska knyha, p. 128
 5. Karchenkova, M. V. (2006) Pedagogichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do profesiinoi diialnosti [Pedagogical conditions of forming of future teachers of physical training for professional activity] Abstract of the PhD. Diss. (ped. sci). National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, p.19.
 6. Kotova, O. V. (2011) Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia do profilnoho navchannia u starshii shkoli [Future physical education teachers' training for profile teaching in high school] Abstract of the PhD. Diss. (ped. sci). Luhansk Taras
 7. Kravchuk, T. M. (2004) Pedagogichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia u vyshchychk pedagogichnykh zakladakh Ukrainy (20 – 80 rr. XX st.) [Future physical education teachers' training in institution of higher education institution (20 – 80 years of the XX century)] Abstract of the PhD. Diss. (ped. sci), Kharkiv, p. 20.
 8. Ziaziun, I. A., Kramushchenko, L. V., Kryvonos I. F. (2004) Pedagogichna maisternist [Pedagogical skill]: K. : Vyscha shk., p. 422.
 9. Honcharenko, S. H. (2000) Profesiina osvita : Slovnyk [Professional education : Dictionary] K. : Vyscha shkola, p.163
 10. Sanzhaeva, R. D. (1993) Psihologicheskaya podgotovka studentov k pedagogicheskoy deyatel'nosti [Students' psychological preparation for pedagogical activity] Lichnost v sisteme deyatel'nosti : tez. dokladov. Novosibirsk : NGPU, p. 113–114. (In Russian)
 11. Slast'Yonin, V. A. (2004) Pedagogika professionalnogo obrazovaniya [Pedagogy of professional education]. M. : Akademiya, p. 368
 12. Fotyniuk, V. H. (2012) Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti profesiinoprykladnoi fizychnoi pidhotovky inzheneriv-mekhanikiv aviatsiinoi haluzi [Criteria, indicators and levels of professionally-applied physical training of mechanical engineers of the aviation industry] Teoriia i praktyka upravlinnia sotsial'nymy systemamy, No. 2, p. 41 – 48. (In Ukrainian)
 13. Hozyainov, G. I. (2007) Akmeologiya fizicheskoy kulturi i sporta [Acmeology of physical training and sport]. M.: Izdatelskiy tsentr «Akademiya», p. 208.

Criteria and indicators of readiness of future physical training teachers for implementation of the variant modules in the process of professional activity

D. V. Bermudes

Abstract. One of the important objectives of quality education of physical training teacher is to develop their readiness for implementation of the variant modules of physical training curriculum for students 5 – 11 classes in the process of professional activity. Primarily, this is due to the existence of a quite clear relationship between the state of pupils' health, potential to improve school children's physical ability, their versatile physical training and level of readiness of physical education teachers for implement new content, forms and methods of physical education in a modern school. This dependence is determined by the quality of professional training of future physical education teachers, which is a significant factor in preventing negative impacts of pedagogical process. At the same time in the scientific literature no criteria and indicators are revealed, against which the effectiveness of the readiness formation of future physical training teachers to implement variant modules in the professional activity can be judge. The article's aim is to determine the criteria and indicators of structural components of future physical training teachers' readiness to implement variant modules in the professional activity. Based on the papers of scientists who have studied various aspects of physical training teacher's professional readiness we concluded that the willingness of future physical training teachers to implement variant modules in the professional activity will be successful if this model has the following structural components: motivational, theoretical, motional and designed. According to the each component of readiness structure of future physical training teachers to implement variant modules in the professional activity we have formulated criteria and have defined levels: high, low and sufficient. We have described indicators, which correspond to levels. Prospects for further scientific studies can be experimental verification efficiency of the readiness formation of future physical training teachers to implement variant modules in the professional activity.

Keywords: construct, structural component, criteria, indicators, physical education teacher, implementation of the variant modules, professional activity.

Критерии и показатели готовности будущих учителей физической культуры к реализации вариативных модулей в процессе профессиональной деятельности

Д. В. Бермудес

Аннотация. Целью статьи является определение критериев и показателей структурных компонентов готовности будущих учителей физической культуры к реализации вариативных модулей в процессе профессиональной деятельности. Соответственно компонентам структуры готовности будущих учителей физической культуры к реализации вариативных модулей в профессиональной деятельности мы сформулировали критерии, определили уровни: высокий, достаточный и низкий. Охарактеризовали соответствующие уровням показатели. Перспективами дальнейших научных исследований может быть экспериментальная проверка эффективности формирования готовности будущих учителей физической культуры к реализации вариативных модулей в процессе профессиональной деятельности.

Ключевые слова: структурные компоненты, критерии, показатели, учителя физической культуры, реализация вариативных модулей, профессиональная деятельность.